

ETNOMUZIKOLOGIJA

Franjo Šaver Kuhač

Isječak iz njegovog života i rada

Miroslav Vuk, Zagreb

Jedan izuzetan glazbeni jubilej općejugoslavenskog značaja, posebno vezan uz Zagreb i Hrvatsku, prošao je u našem glazbenom i kulturnom životu neopažen, prešućen, obezvrijeđen, a to je 100. obljetnica izdanja kapitalnih glazbenih zbirki. Otac hrvatske melografije i etnomuzikologije, glazbeni pisac, povjesničar, teoretičar, pedagog i skladatelj Franjo Šaver Kuhač izdao je u vlastitoj nakladi *Južno-slovenske narodne popievke*, I. knjiga 1878, II. knjiga 1879, III. knjiga 1880, IV. knjiga 1881. Sto i pedeseta obljetnica Kuhačeva rođenja dobar je podsjetnik na njegov život i njegovo velebno etnomuzikološko djelo.

Pod kakvim je uvjetima ono nastalo i izdano, neka nam kaže sam autor:!

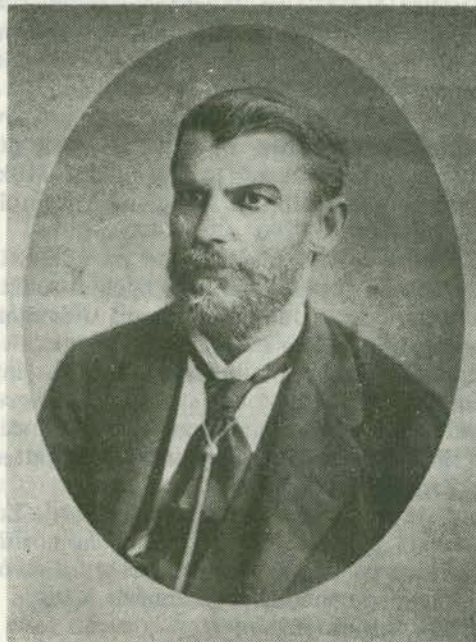
Oko godine 1857. poduzeo sam sabiranje (narodnih popijevaka, op. ur.) u veliko te proputovao ne samo Slavoniju i Hrvatsku (od sela do sela) nego i Ugarsku, hrv. Primorje, Istru, Dalmaciju, dalmatinske otoke, Crnu goru i sav slavenki jug. Ukajdio sam 4000 melodija, ali ne zato, da se njima praktički okoristimo, nego da dobijemo što veći materijal za znanstvene studije.

Putovao sam dvanaest godina, svake godine po pet, šest i više mjeseci, te potrošio na to putovanje sav svoj imetak, a to nije bila mala svota novaca. Prvoga siječnja 1870. počeo sam izrađivati (obrađivati, op. ur.) sakupljene popievke, harmonizirajući ih i dodavajući im glasovirsku pratnju, te prepisujući pojedinim tekstovima varijante, izvađene iz do onda štampanih pjesmarica. Pošto tada nisam imao više novaca, da bih mogao neprekidno raditi na izradbi tih popievaka, davao mi je moj prijatelj i pobratim gosp. Stjepan Crnadak (sin bogatog osječkog drvotrčca) mjesečno 50 for. kroz cielu jednu godinu. Izrađivši tako jedno 2000 popievaka, preselih se u proljeće god. 1871. u Zagreb, u nadi, da ću ovdje naći nakladnika za te moje narodne popievke. Takvog nakladnika na žalost nisam našao, nit je htjela zemaljska vlada te popievke štampati. Tá neki je narodni zastupnik u saboru rekao: »Trebalo bi bar dva glazbena stručnjaka poslati na trošak zemlje u sva ona mjesta, gdje je Kuhač napisao te pjesme, da ga kontroliraju, da li je dobro ukajdio te melodije, to bi pako stajalo silni novac.«

(Dakako mene nije ništa stajalo takvo putovanje!)

»Uz takve prilike ležali su moji rukopisi mirno u velikom mom ormaru sve do godine 1878., kad me je nagovorio Franjo Grbić, tadašnji veoma obljubljeni naš operni tenorista, da tu moju zbirku izdadem na vlastiti trošak i da svaka tri mjeseca jednu svesku sa 100 popievaka, te da molim hrvatsku, srpsku i sloven-

sku inteligenciju, da se na to djelo predbroji odnosno predplati. Poslušao sam savjet moga prijatelja Grbića, sklopio ugovor sa zagreb. štamparom Albrechtom, a moja je žena imala jamčiti za to poduzeće svojim mirazom.

Franjo Šaver Kuhač

Od godine 1878. do konca godine 1882. izdao sam šesnaest svezaka (ili četiri knjige) sa 1600 popievaka i plesova, te sam izgubio u tom poduzeću unatoč potpore zemaljske i potpore nekih društava nekoliko hiljada forinti. Uslied toga bio sam prisiljen da mali naš posjed od četranaest rali (vinograd, kućicu, štalu i malo gospodarstvo na teritoriju grada Zagreba) prodam po što po to, da se riešim dugova. — Došav tako — što no rieć — na prosjački štap, nisam mogao nastaviti izdavanje zbirke, premda sam imao još dosta, što izrađenih, što neizrađenih popievaka.

Pomislim li sada na izdavanje te zbirke, čudim se tadašnjoj svojoj snazi. Jer ne samo da sam vlastitom rukom na novo prepisao svaku popievku jednostraniče, kako to slagari zahtievaju, dodao sam tim popievkama kojekakve historijske i druge opaske, male rasprave i opise (plesova), nego sam samcat obavio i dosta tešku korekturu, tešku u toliko, što naši slagari nisu bili

vještiji kajdnom slogu niti su poznavali kajde, pa su zato načinili neizmjereno mnogo pogrešaka. Osim toga obavio sam i poslove administracije, pišući množinu pisama (posao tajnika) i uknjižio prihod i rashod u tom poduzeću (posao blagajnika). Cijeli božji dan i dobar dio noći bio sam u svojoj pisačkoj sobi, te radio željeznom ustrajnošću. No uzalud svaki trud, materijalnoga uspjeha nije bilo.

Hvala Bogu da je bilo i prošlo.«² (...)

»Svojemu glazbeno-literarnom radu ne bih nikako mogao zadovoljiti, da mi nisu u pomoć bile neke ličnosti. Od ovih ličnosti moram na prvom mjestu spomenuti gimn. profesora gosp. Stjepana Kučaka. On je mnogo svog vremena žrtvovao mojemu radu, dolazeći u 25 godina mal ne svaki dan k meni, da mi blago i ustrpljivo ispravi u mojim hrvatskim konceptima jezične, naročito gramatičke pogriješke. (Kao opasku moram čitatelju odati, da se u mojoj roditeljskoj kući govorilo samo njemački, premda su bili moji roditelji (otac i majka) hrvatskoga porijekla, te da se ni u školama, koje sam polazio, nije učio hrvatski jezik.)

Drugi koji mi je u pomoć bio, bio je presvijetli gospodin Ivan vitez Trnški, c. i kr. pukovnik, slavni naš pjesnik i pisac, najbolji poznavalac hrvatskoga jezika i učitelj sviju nas starijih književnika. On mi je mnoge moje radnje ispravio i jezično poljepšao; osobito pako mi je pomagao ustanoviti glazbenu našu terminologiju, posvećujući tomu (katekizmu glazbe) mnogo dragocjenog vremena. (...)

Još mi je bio u pomoć presvijetli gospodin dr. Izidor Kršnjavi, a to već onda, kad još nije bio predstojnikom odjela za bogoštovje i nastavu, (...)

Iz svega toga, što sam ovdje ispričavao, proizlazi, da sam se cijeli svoj viek pošteno izmučio, te radio u mojoj struci ne samo za Hrvate (Srbe, Slovence, Bugare), nego i za Niemce, Magjare i Talijane, — da sam imao prijatelja, ali još više protivnika, koritelja i zavidnika. Često došlo je do toga, da mal ne izgubih duševno ravnovjesje, ali u takvim prilikama štiti me očevitno svevišnji Bog.«³

A tko je bio Franjo Š. Kuhač?

U nekim njegovim biografijama navode se različiti, nepouzdana i netočni podaci pa je najbolje opet dati riječ samomu Kuhaču:⁴

»Za gradnju osiječke tvrđave (od god. 1712. — 1719.) pozvani su bili iz ciele monarhije obrtnici, jer su se usred tvrđave gradile i kuće. U tom ime došla su i dva brata iz Senja (u Hrv. Primorju), od kojih je jedan bio tesar, a drugi klesar (Steinmetz). Oba su brata pripadala senjskoj zadruzi Kuhačevićevoj. Poslije izgradnje tvrđave ostala su ta dva brata u Osijeku, te su se tu i oženila. Ne pripadajući više senjskoj zadruzi, jer su postali samostalni, odbaciše od svog imena Kuhačević okončak »ević«, te se nazvali »K U H A Č «.

Stariji brat tesar nije napustio svoj zanat, dočim mlađi brat, klesar, ne dobivši u Osijeku nikakvog klesarskog posla, otvorio je u doljnjem gradu Osijeku krčmu, te se bavio klanjem svinja.

Tesara pozvao je grof Batyány u trgovište Német-Boly (u baranjskoj županiji u Ugarskoj), da mu načini

tesarske radnje na neke zgrade, koje je grof B. gradio na tom svom vlastelinstvu. Tesar Kuhač prihvati ponudu, te je tako dobro obavio povjerene mu radnje, da ga je grof B. snubio neka ostane u Német-Boly-u (Deutsch-Boly), on će ga imenovati vlastelinskim tesarskim majstorom, dat će mu cijelu kuću i prostran vrt za porabu i godišnji deputat. No ujedno je grof B. želio da prevede svoje ime »Kuhač« u »Koch«, budući da je Német-Boly naseljen samim Švabama, te će ljudima biti laglje izgovarati »Koch« nego »Kuhač«. No čini se, da je tu uplivala i germanizatorska težnja, jer onda nisu magjarski velikaši još mislili na magjarizaciju.

Tesar Kuhač pristao je i na to, te se odsele podpisivao imenom »Koch«.

Taj tesarski majstor Kuhač-Koch bio je moj pradjed, a sin njegov Ivan, također vlastelinski tesarski majstor, moj djed. Ovaj se oženio nekom Hrvaticom iz Nunya (nedaleko od Német-Bolya), te je imao s njome dva sina: Filipa i Josipa.

Filip je učio teologiju u Pečuhu, a Josip, moj otac (rođen se god. 1806.) limarski zanat kod Ivana Pilara (Pillera) u Német-Boly-u. Kad je moj otac kao limarski kalfa svršio svoje »vandrovanje«, naseli se u Osijeku, te tu izvede i voje remek-djelo (Meisterstück) i postade osječkim građaninom. Oženio se s kćerju svoga majstora, Terezom Pilerovom.

Kuhač iz doljnega grada Osieka i moj otac Josip Koch znali su, da su u rodu, te su se često i posjećivali. Sin Kuhačev i ja, Franjo Koch, sjedili smo u gimnaziji u jednoj klupi, te se među sobom nazivali bratićima.

Moj stric Filip Koch, dr. teologije i filozofije, bio je izvrstan propovjednik i začasni kanonik. Kad je sastavio molitvenik u smislu i smjeru Eckertshausena, progonio ga je kler, a napokon ga strpao u deficente. Taj moj stric rekao mi je, kad sam ga koncem pedesetih godina prošloga vieka posjetio, da se slobodno nazivljem Kuhačem, jer je to naše pravo ime, ali svjetovao mi je i to, da se podpisujem Kuhač-Kochom, budući da je jedan od naših rodaka »Koch« otišao u Ameriku i tamo se možda i obogatio, pa ako bismo imali od njega šta baštiniti, da bi to dobili Kochovi, a ne Kuhačević potomci. To je i bio razlog, što sam se s početka, dok je još moj stric Filip živio, nazivao i podpisivao Kuhač-Kochom. Kašnje sam se lično upitao u bečkom uredu za grbove, da li bih ja morao moliti za dozvolu, da se zovem starim našim imenom Kuhač ili Kuhačević, pa su mi rekli, da ne trebam za to moliti, budući da je ime Kuhač uneseno u tamošnjim matrikulama.

(Nastavak slijedi)

BILJEŠKE:

1. Franjo Š. Kuhač: »Moj rad«, Zagreb, 1904, strana 4—5.
2. Franjo Š. Kuhač: »Moj rad«, Zagreb, 1904, strana 5—6.
3. Franjo Š. Kuhač: »Moj rad«, Zagreb, 1904, strana 14—17.
4. Franjo Š. Kuhač, Osječanin: Razne bilješke za povjest grada Osieka, III. »Narodne novine«, br. 120, godina LXXIV. Zagreb, 22. svibnja 1908.